

Юринець Ю. Л., професор кафедри
конституційного і адміністративного права, д.ю.н., доцент
Дрозд В.П., студентка
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний Авіаційний університет

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Як відомо, кожна держава відрізняється від інших своєю формою, яка дає можливість проаналізувати характер існування та напрямки розвитку країни. Форма держави- це правова конструкція, яка включає в себе 3 головних елементи: форма державного правління, устрою та режиму.

Питання про форму державного правління має фундаментальне значення, оскільки є одним із компонентів формулювання державності. Саме завдяки цьому можна дослідити як формуються вищі державні органи, їх структуру, терміни повноваження; яким чином будуються відносини між населенням та органами влади та який ступінь участі громадян у формуванні органів влади.

Згідно із статтею 5 Конституції, Україна є республікою - така форма правління, за якої верховна влада належить народу, а вищі органи державної влади є представницькими та обираються на певний строк [1].

Слід зазначити, що історія самостійної України відображає декілька етапів становлення форм правління. Перший розпочався ще в роки Радянського керівництва, коли велася активна боротьба між прихильниками парламентської та президентської республік. Згідно із Конституцією 1978 року, народ здійснює своє правління через Ради народних депутатів, якому підзвітні всі державні органи. Тобто, це свідчить про те, що у цей період Україна була парламентською.

З проголошенням незалежності та введенням поста Президента, розпочинається другий етап, який ознаменував Україну як парламентсько-президентську. Проект Конституції в редакції від 27.05.1993 продемонстрував риси, які притаманні змішаній республіці: главою держави є Президент, якому підпорядковувався уряд, відповідальний перед парламентом.

Президентсько-парламентську форму набуває наша країна після прийняття нової Конституції 1996 року, з якої розпочинається третій етап еволюції.

Основний Закон містив поєднання ознак як президентської: відповідальність Уряду перед Президентом; широкі повноваження глави держави; можливість за певних обставин усунути Президента в порядку імпічменту.

Такі парламентської республіки: наявність вищого органу виконавчої влади - Кабінету Міністрів, який у своїй діяльності підконтрольний і підзвітний Верховній Раді; можливість Президента розпустити парламент; широкі повноваження Парламенту в законодавчій та розпорядчій сферах.

Четвертий етап закріпив змішану форму правління з дещо зміненими повноваженнями президента, уряду і парламенту у бік останнього. Повноваження Президента щодо формування уряду були обмежені його правом подавати для затвердження в парламент запропонованої йому коаліцією депутатських фракцій кандидатуру Прем'єр-міністра України, а також на власний розсуд кандидатур Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України.

У жовтні 2010 року Конституційний суд скасував реформу 2004 року і своїм рішенням повернув дію старого Основного закону. Фактично, це відбулося для того, щоб повернути втрачені раніше повноваження президента, який тепер перебрав повний контроль над виконавчою владою.

На сьогоднішній день, Україна є парламентсько-президентською республікою, до якої вона повернулася у 2014 році. Країна знову почала жити за Конституцією, за якою частину повноважень президента у впливі на виконавчу владу знову передали Верховній Раді [5].

Розглянемо ж риси, які характеризують Україну як парламентсько-президентську: 1. Кабінет Міністрів несе відповідальність перед Верховною Радою, яка має право висловити недовіру. Питання про довіру може бути ініційовано й самим урядом, у тому числі й пов'язано з прийняттям парламентом урядового законопроекту. Якщо уряд такої довіри не отримує, він іде у відставку. 2. Президент України має право у випадках, передбачених Конституцією розпустити парламент; 3. Президент має право вето щодо прийнятих Верховною

Радою законів з наступним поверненням їх на повторний розгляд; 4. Наявність системи стримувань і противаг;

Особливості «українського» варіанта контрасигнації полягають у тому, що в Україні не існує офіційного тлумачення терміна «контрасигнатура», бо він не вживається у чинному законодавстві взагалі [3, с. 55]. Чинна редакція Основного Закону передбачає тільки, що акти Президента України, видані ним у межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21, 23 частини першої статті 106 Конституції України, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання [1].

Отже, Україна пройшла складний та суперечливий процес на шляху до конституційного реформування: не раз інтереси органів держави були більш пріоритетними, ніж народні; не раз владу намагалися підпорядкувати під себе різні політичні течії. Досвід показує, що лише за умови функціонування трикутника «глава держави – глава уряду – парламент» за принципом взаємоповаги, конструктивної співпраці для задоволення інтересів народу форма державного правління буде ефективною.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
2. Болдирев С. В. Інститут контрасигнації як засіб взаємодії Президента та Уряду України: проблеми та перспективи / С. В. Болдирев // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 27. – 2014. – С. 53–61
3. Бостан С. К. Еволюція змісту форми правління української незалежної держави / С. К. Бостан // Вісник Запорізьк. юрид. ін-ту. – 2002. – № 4. – С. 3–11.
4. Кузьма Т.М. Форма державного правління України: проблемні питання і шляхи вирішення // Грані. - 2009 -№4. – с.136-139.
5. Юринець Ю.Л. Конституційне право України Навчальний посібник // Ю.Л. Юринець. – Ужгород : ФОП Бреза, 2014. – 368 с.